

KUNST 12. APRILL 2017

ADRI KÄRRO

Eesti mees, kes kaotas USA kaardilt terve küla

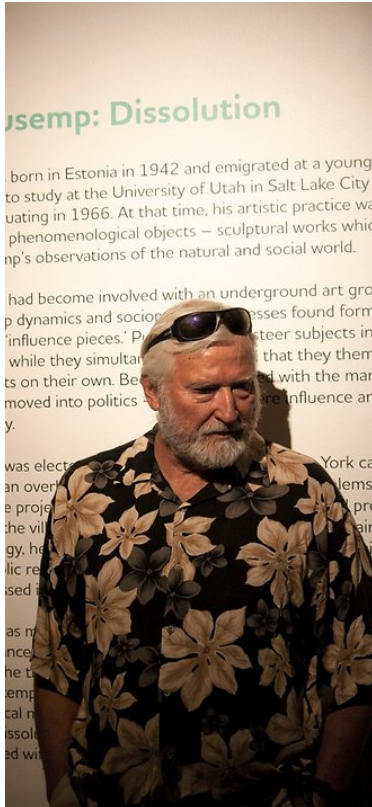
Väliseesti kunstnik Raivo Puusemp (74) sai 1970ndatel USAs hakkama erakordse kontseptuaalset kunsti ja poliitikat siduva projektiga, mis kustutas USA kaardilt Rosendale'i nime kandva küla. Kes ta on?

64

1 KOMMENTAAR

Naituse keskmes on valiseesti kunstnik **Raivo Puusemp**, kes valiti 1975. aastal New Yorgi osariigis asuva umbes 2000 elanikuga Rosendale'i linnapeaks.

Jaga ühte lugu
korra kuus

FOT PÄRAST ROSENDALE'I:
Puusemp 2013. aastal Utah'i
Kunsti Muuseumis.
Museum of Contemporary Art

Rosendale oli lõhestunud tasuta aga väike asula, mis ägas koormavate maksude all ja ei suutnud pakkuda elanikele toimivaid munitsipaalteenuseid. Oli vaja - muutust. Puusempile, kes töötas toona Ulster County Community College'is õppemetoodika juhina ja pidas Rosendale'i lähistel talu, tehti ettepanek asuda demokraatide linnapeakandidaadiks. Puusemp, kes polnud kunagi varem poliitikaga tegelenud ega isegi valimas käinud, võitis valimised. Ta tegeles linna veevärgi- ja muude probleemsete teenuste kordaseadmisega ja hakkas kodanikke veenma, et pisikesele Rosendale'ile oleks tegelikult parim lahendus mittetoimiva omavalitsuse laialisaatmine ja liitumine küla ümbritseva suurema Rosendale'i

linnaga. Rahvahääletus toetas Puusempi esitatud mõtet ja kunstniku idee viidi ellu – Rosendale'i küla lahustus Rosendale'i linna. Puusemp astus 1976. aasta sügisel ennetähtaegselt ametist tagasi ja kolis Utah' osariiki, kus elab siiani.

Aga mis on sellel haldusreformi meenutaval ettevõtmisel kunstiga pistmist? Puusemp, kes oli Rosendale'i ajaks lõpetanud kunstiõpingud Utah' ülikoolis, osalenud mõningatel näitustel New Yorgis, Bostonis ja mujalgi, jätnud seljataha New Yorgi kunsti elu ning kaotanud huvi kunstitegemise vastu objektide valmistamise mõttes, vaatles

linnarahvas uskuma, et kula „lahustumine“ on neile parim, – kuidas panna nad seda ellu viima? Puusempi loomingu puhul räägitakse nn mõjuteostest – tal on hea idee, ta käib selle kellelegi välja ja idee teostajaks saab keegi teine.

Puusemp dokumenteeris kogu Rosendale'i protsessi, säilitas kirjavahetusi ja protokolle ning andis hiljem välja raamatu „Beyond Art – Dissolution of Rosendale, N.Y.“. Viimastel aastatel on Puusempi loomingu ülevaatenäitust „Raivo Puusemp – Dissolution“ (kuraator **Krist Gruijthuijsen**) olnud võimalik näha Dublinis, Grazis ja Utah' Kaasaegse Kunsti Muuseumis, nüüd jõuab osa sellest ka kunstniku sünnimaale.

Kirjutan Puusempile e-kirja ja saan intervjuusoovile kiire eestikeelse täpitaheprii vastuse: „Muidugi, ootan kusimusi.“

Te sündisite Eestis. Kuidas te USAsse sattusite?

Ma sündisin 1942. aastal Vändras. Mu isa uppus 1944. aastal, aidates inimestel Soome põgeneda. Mina, mu ema, vanaema ja mu pooleaastane vend põgenesime 1945. aastal Tallinnast laevaga Poola. Vend suri sama aasta oktoobris Poolas kaubarongis. Kõndisime läbi Poola Saksamaa USA tsooni poole, peatusime eri DP-laagrites, kuni saime ühes Eesti laagris Augsburgis kokku minu tädi ja tema abikaasaga. Sellesse laagrisse jäime 1949. aastani. Siis sõitsime Bremerhavenist laevaga Ameerikasse ja asusime elama New Yorki. Mu ema abiellus Ameerikas uuesti ühe endise metsavennaga, nii et mul on ka poolõde.

Kas teil on Eestiga veel mingi side?

Mul ei ole enam sugulasi, aga mul oli Eestiga kontakt aastatel 1989–1991, käisin siin kolm korda. Üks reis oli seotud ühe võimaliku suusahotelli rajamisega Dombais Põhja-

maja, kus ma sundisin. Projektist ei saanud kull midagi, kuid tulin 1990. aastal tagasi, et ronida Elbrusele. Kolmanda reisi põhjust ma enam ei mäleta.

Kuidas te kunsti juurde jõudsite?

Mul läks alati kunstitunnis hästi. Tegin iga antud ülesannet kolm või neli tükki, jagasin oma sõpradele ja me kõik saime A-d.

Pärast keskkooli õppisin aasta Hunter College'is, aga siis otsustasin minna Yosemite'i ja Grand Tetonisse mägedesse ronima, hiljem suusatama Altasse Utah' osariigis. Seal kohtusin 1961. aastal oma naisega. Õppisin Salt Lake Citys Utah' ülikoolis kunsti (*Puusemp õppis Utah's koos tuntud USA kunstniku Paul McCarthyga, kellest sai tema eluaegne sõber ja keda Puusemp on hiljem kunstiprojektides abistanud – K. K.*), kolisin 1966. aastal tagasi New Yorki ja hakkasin kunsti tegema.

Ma ei võtnud kunsti tõsiselt sinnamaani, kuni sain aru, milline lõhustav potentsiaal kunstil on. Mind huvitasid Duchamp ja Allan Kaprow, kellega ma hiljem ka tutvusin ja koostööd tegin. Kui ma nägin Kaprow' tööd „Yard“ (1961. aastal loodud installatsioon New Yorgis asuva Martha Jackson Gallery tagahoovis, mis koosnes sadadest suvaliselt paigutatud kasutatud rehvidest, mille peal publik käis – K. K.), siis ma sain aru, et kunst ei pea rippuma seinal. Ma olin alati olnud tähelepanelik, seetõttu kaldusin materjali leidmiseks visuaalsete fenomenide poole. Ja kui tuli LSD, siis see oli visuaalide püha graal.

(*Puusemp peab üheks paremaks näituseks, mida ta elus näinud on, Bostoni kunstimuuseumis 1971. aastal toimunud näitust „Earth, Air, Fire, Water: Elements of Art“, kus ta ka ise kahe tööga, pleksiklaasist „Vibrating wateri“ ja laeva*

ajaks olin ma ausalt oeldes kaotanud huvi objektide valmistamise vastu – need asjad olid sündinud 2–3 aasta jooksul, ja õigupoolest ma ei läinudki Bostoni muuseumist oma asju ära tooma. Mainisin lihtsalt kellelegi, et kui ta on huvitatud, võib ta need sealt üles korjata. Niisiis kaotasin objektide valmistamise vastu huvi, sest selleks ajaks oli mind hakanud huvitama see mõjutamisvärk.“ – K. K.)

Rääkige palun natuke nendest nn mõjuteostest.

Mõjuteosed on huvitav asi. Ma olin New Yorgis seotud Museumi-nimelise grupiga. Paljud selle grupi liikmetest leidsid, et New Yorgi ametlikku kunstiskeenese on raske sisse pääseda ja nad otsisid alternatiivseid mooduseid, kuidas end nähtavaks teha. Mina ja üks teine kunstnik kohtusime linnavalitsuse kultuuriosakonna ametnikuga ja hankisime näituseks ühe maa-aluse ruumi 57. tänaval, mis oli toona New Yorgi kunstielu kese. Me andsime grupile sellest teada, aga tuli välja, et nad ei olnudki üldse näituseks valmis. Ma tundsin, kuidas ma pakatan ideedest ja oleks võinud kogu selle ruumi üksi ära täita – olin väga üllatunud, et teised inimesed ei haaranudki elu võimalusest kinni. Sain aru, et võib-olla mõnel neist oli lihtsalt ideid vaja. Hakkasin eksperimenteerima nn seemne istutamise ideedega, et näha, kas need lähevad kasvama. Mõned läksidki, kuigi raske on selles kindel olla. See pani mind mõtisklema selle üle, millisel hetkel saab inspiratsioonist ja mõjust manipulatsioon ja kontrollimine.

Kuidas juhtus, et teist sai Rosendale'i linnapea?

Ma töötasin kohalikus kolledžis õppemetoodika juhatajana ja elasins väikses talus, kui demokraatliku partei esindajad tulid ettepanekuga, et ma kandideeriksin linnapeaks. Ma sain aru, et see annab mulle võimaluse minna mõjutamise ideega kaugemale. Ma polnud üldse kindel, kas või kuidas, aga see

kulaelanikud pidid maksma nii linna- kui kulamakse.

ROSENDALE'I LINNAPEA: Väliseesti kunstnik Raivo Puusemp 1975. aastal Rosendale'is.

Foto: Tallinna Kunstihoone

Rosendale'i olemasolevat valitsust juhtisid vanad head poisid ja nad ei olnud üldse vastuvõtlikud uuele „hipide“ generatsioonile. Ka siis, kui ma olin juba ära valitud, juhtus selliseid intsidente nagu näiteks tänavamäss kell 2 öösel (*Intervjuus Gruijthuijsenile kirjeldas Puusemp, kuidas tänavale valgus 400 inimest, kes pöörasid politseiautod ümber ja põletasid autokumme; kohale kutsuti osariigi politseiväed. – K. K.*). Siis aga olukord rahunes, rahvahääletus läks läbi, ma astusin ametist tagasi ja kolisin Utah'sse, kust mu naine pärit oli ja kus ma olin aastaid varem suusatamas käinud.

Milline Rosendale praegu on? Olete seal pärast linnapea-aastaid käinud?

Ma käisin Rosendale'is eelmisel aastal. See on väike gentrifeerunud ja *artsy* kogukond. Üsna kena.

Pärast Rosendale'i lõin mõnda aega naelu seina, renoveerisin maju. Pärast kuut kuud ehitusel pakuti mulle Utah' suusaliidu tegevdirektori ametikohta. Ma tegin nende heaks *lobby*-tööd ja ajasin nende asju. Pärast kaht aastat Utah' turundamist ja reklaamimist ülemaailmselt sai minust Ski Utah nimelise korporatsiooni president.

Ma lõpetasin kunsti tegemise osalt seetõttu, et need ametid võtsid palju aega, kuid siiski toimus 1979. aastal esimene Rosendale'i projekti näitus Los Angeleses galeriis LACE. Seal nägi projekti Allan Kaprow (*USA kunstnik, teoreetik, performance'i-kunsti pioneer (1927–2006) – K. K.*), kes tegi minuga intervjuu, mis ilmus ajakirjas Art Forum ja hiljem ka tema raamatus.

1986. aastal kolisime mu töö tõttu Vermonti, töötasin – Sugarbushi suusakuurordis. Hiljem andsin välja ka suusandusärialast ajakirja, viimane suusatamisega seotud töökoht oli partnerina Ski Country Advisorsis. 1991 kolisime tagasi Utah'sse, ostsime Moabi (*Umbes 5000 elanikuga linn Ida-Utah's, mis on populaarne mägiratturite ja off-road'i harrastajate seas; Moabi lähedal asub ka kaks rahvusparki – K. K.*) maa ja ehitasime kodu. Siin on kaljud, mägijõed ja punane kivi ümberringi. Viimased 25 aastat olen olnud huvitatud arheoloogiast ja paleontoloogiast – Utah on mõlema poolest kuulus. Rändan mööda Utah't ja Wyomingit ja ka leian üht-teist. (*Puusemp on varasemas intervjuus öelnud, et on leidnud 250 miljonit aastat vanu jalajälgi. – K. K.*)

KÜLA, MIS LAHUSTUS: Rosendale, New York.

Millist rolli kunst praegu teie elus mängib? Tegelete sellega mingil moel?

Ma olen viimased 10–15 aastat aidanud oma sõpra Paul McCarthyt tema kunstiprojektides. (Näiteks aitas Puusemp McCarthyt tema suure isikunäituse „LaLa Land. Parody Paradise“ juures 2005. aastal Münchenis Haus der Kunstis. Üks näitusel esitletud töid oli hiigelsuurtest täispuhutavatest lilledest koosnev „Flowers“ Haus der Kunsti katusel. Puusemp on McCarthyt täispuhutavate esemete hooldamise ja paigaldamise juures aidanud ka näitustel Bernis, Antwerpenis jm – K. K.)

Ma matsin Paul McCarthy töö „Dickface“, mille väärtus on üle 200 000 dollari, igaveseks muuseumi territooriumile märgistamata asukohta. Raivo Puusemp

Mis veel kunsti puutub, siis tegin umbes kümme aastat tagasi Hollandis Leidenis projekti nimega „Burial“. Ma võtsin – kunstiobjekti, täpsemalt Paul McCarthy töö „Dickface“, mille

Mu poeg ja tütar, kes elavad Californias, tegelevad ka mõlemad kunstiga. Tegime kahe aasta eest koostööd näitusel „High Desert Test Site“. Lõime näituse jaoks teose, mida olin tahtnud teha üle 20 aasta – „Gamma“. Kasutasime kiirgusdetektoreid ja võimendeid. Püüdsime suure energiaga footoneid kogu universumist ja võimendasime iga footoni häält, mis detektoriga põrkus. See oli väga paljudele transformatiivne kogemus, kaasa arvatud mulle.

Kas nüüdiskunstis on hetkel midagi toimumas, mis teile huvipakkuv tundub?

Aeg-ajalt satun millegi huvipakkuva otsa, aga ma kardan, et ma vast olen liiga tuimaks muutunud, et väga elevusse sattuda.

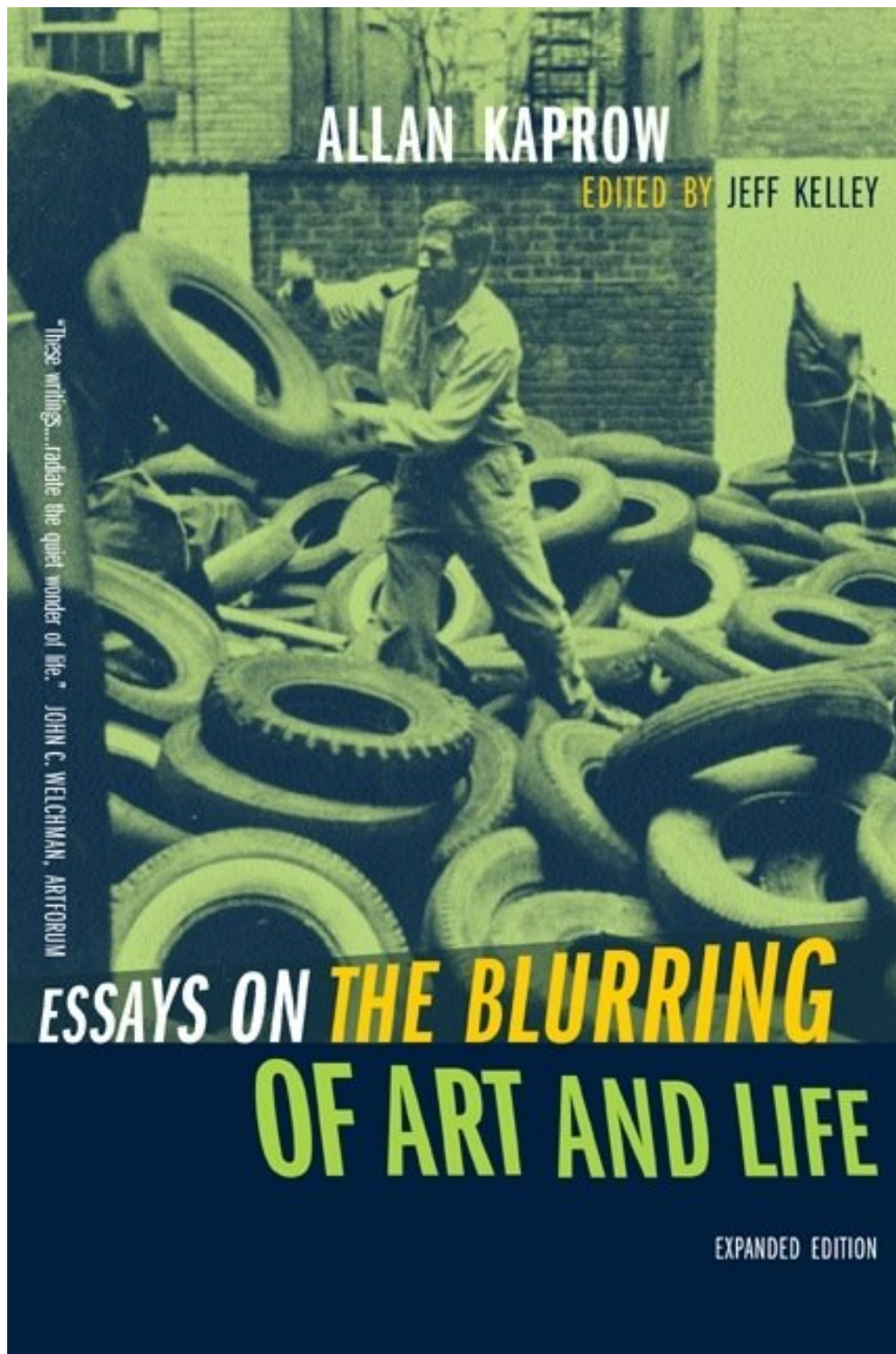
Krist Gruijthuijsen

Foto: Utah Museum of Contemporary Art

NÄITUS „LAHUSTUMINE – RAIVO PUUSEMP DIALOOGIS“

- Kunstnikud Raivo Puusemp, Krõõt Juurak, Flo Kasearu, Kristina Norman, Mark Raidpere, Margit Säde.
- Kuraator Krist Gruijthuijsen, Berliinis asuva KW Kaasaegse Kunsti Instituudi juhataja.

- Kuraator Krist Gruijthuijseni koostatud näituse algne versioon „Raivo Puusepp – Lahustumine“ on olnud väljas Project Art Centre'is Iirimaa Dublinis, Grazer Kunstvereinis Austrias ja Utah' Kaasaegse Kunsti Muuseumis USAs.

Allan Kaprow "Essays on the Blurring of Art and Life" (1993)

„Ma sain Raivo Puusempi loomingust teada tänu Allan Kaprow' raamatule „Essays on the Blurring of Art and Life“ (1993). Kaprow ja Puusemp olid sõbrad ja imetlesid teineteise loomingut. Hiljem kasutas kunstnik Ben Kinmont Raivo Puusempi lugu oma projektis „On becoming something else“ (2009).

Kunstnikuna ei huvitanud Puusempi mitte „žest“, vaid pigem see, kuidas kasutada kunstikonteksti selleks, et midagi tegelikult muuta, poliitilisel tasandil. Selline positsioon on minu arvates tänapäeval väga olulise tähtsusega.

Puusempi Rosendale'i projekt näitab, kuidas kunstnik suudab täita väga paljusid igapäevaseid ülesandeid ja kohustusi, nimetatagu neid siis kunstiks või millekski muuks.

Valisin selleks näituseks Raivo kõrvale kunstnikud, kes ühel või teisel moel peegeldavad samu muresid, mis Raivol olid, olgu isiklikul või poliitilisel tasandil.“

64

1 KOMMENTAAR

LIITU UUDISKIRJAGA

Lugemise TOP 5

1. Indrek Neivelt: Eesti liigub kindlalt Põhja-Korea suunas
2. Kassid tuppa! Eestis levib ohtlik parasiit, millest ei räägita
3. Eesti oma kiired ja vihased
4. Miks on palgalõhe hea
5. FOTOD: Tütar pildistab ema sellisena, nagu ta kunagi olnud ei ole